

# Kunnskapsgrunnlag

## Musikkterapi og musikkrelaterte tiltak i Porsgrunn kommune

|        |                                                                                            |
|--------|--------------------------------------------------------------------------------------------|
| Status | Vedlegg til politisk orienteringssak                                                       |
| Formål | Gi et grundig faglig grunnlag, vise lokale tiltak og synliggjøre mulige anvendelsesområder |

### 1. Bakgrunn, formål og avgrensning

I forbindelse med behandlingen av sak 166/25 «Porsgrunn kommune budsjett 2026 - Handlingsprogram 2026-2029» vedtok bystyret et verbalforslag om at det skulle legges fram en sak som belyser hvordan musikkterapi kan brukes på tvers av helse og omsorg og barn- og ungefeltet, med sikte på et godt tilbud til både unge og eldre i kommunen.

Dette vedlegget utdyper kunnskapsgrunnlaget for orienteringssaken. Det beskriver hva musikkterapi er, hvilke målgrupper og tjenesteområder som kan være aktuelle, hvordan fagfeltet brukes i andre kommuner, og hvilke musikkrelaterte tiltak Porsgrunn kommune allerede har erfaring med.

Vedlegget er ikke en beslutning om å etablere en musikkterapitjeneste, opprette en stilling eller velge organisatorisk modell. Opplysninger om mulige organiseringsformer, stillingsomfang og kostnader er derfor presentert som utredningsmomenter fra det opprinnelige kunnskapsgrunnlaget. Eventuelle nye tiltak må vurderes i ordinære plan- og budsjettprosesser.

### 2. Strategisk forankring

Musikkterapi som mulig virkemiddel må ses i sammenheng med kommunens overordnede mål for helse, livskvalitet, inkludering og deltakelse. Fagfeltet berører flere av kommunens tjenesteområder og kan være relevant i skjæringspunktet mellom kultur, oppvekst, helse og omsorg.

#### 2.1 Temaplan for helse og mestring

Temaplan for helse og mestring vektlegger forebygging, tidlig innsats og mestring gjennom hele livsløpet. Musikkterapi kan understøtte slike mål ved å bidra til psykisk helse og livskvalitet, styrke mestringsevne og funksjon, gi lavterskeltilbud og støtte rehabiliterings- og recoveryprosesser. Et tverrfaglig perspektiv kan også bidra til mer helhetlige tjenester der kulturfaglige og helse- eller oppvekstfaglige virkemidler møtes.

#### 2.2 Kommuneplanens samfunnsdel

Kommuneplanens samfunnsdel «Porsgrunn mot 2040» løfter blant annet fram livsmestring og fellesskap og innovativ og inkluderende tjenesteutvikling. Musikk kan gi muligheter for deltakelse uavhengig av funksjonsnivå, styrke tilhørighet og fellesskap, gi barn og unge arenaer for utvikling og bidra til gode hverdager og aktiv livsutfoldelse for eldre.

#### 2.3 Arbeidet mot utenforskap

Forebygging av utenforskap krever inkluderende møteplasser og alternative mestringsarenaer. Musikkbaserte tiltak kan gi rom for sosial deltakelse, relasjonsbygging og uttrykk, også for personer som i mindre grad finner seg til rette i tradisjonelle tilbud. Dette gjør temaet relevant i kommunens tverrfaglige og forebyggende arbeid.

### 3. Hva er musikkterapi?

Musikkterapi skjer i møte mellom en kvalifisert musikkterapeut og en eller flere deltakere. Gjennom et musikalsk og mellommenneskelig samarbeid arbeides det med mål knyttet til helsefremming, behandling, rehabilitering eller omsorg. Praksisen er ofte ressursorientert og tar utgangspunkt i deltakernes forutsetninger, interesser og behov.

Musikk kan åpne for kommunikasjon og personlig uttrykk og brukes til å arbeide med sosiale, emosjonelle, kognitive eller fysiske mål. Som fagfelt omfatter musikkterapi studiet av sammenhenger mellom musikk og helse, og praksisen befinner seg ofte i spenningsfeltet mellom helse, pedagogikk, spesialpedagogikk og kultur.

Det er viktig å skille musikkterapi fra generell bruk av musikk i undervisning, kulturformidling, aktivitet og trivselstiltak. Slike tiltak kan ha høy verdi og mål som ligger nær musikkterapifeltet, men er ikke i seg selv musikkterapi med mindre de inngår i et faglig opplegg ledet av kvalifisert musikkterapeut.

### 4. Hvem kan ha nytte av musikkterapi?

Musikkterapi brukes overfor barn, ungdom, voksne og eldre. Forskning og erfaring trekker ofte følgende grupper fram:

- barn og unge med utviklingsmessige utfordringer, lærevansker eller behov for særskilt tilrettelegging
- barn og unge som opplever skolevegring, svakt tilhørighetsforhold eller risiko for utenforskap
- personer med fysiske eller psykiske funksjonsnedsettelse
- personer med psykiske helseutfordringer eller rusproblematikk
- personer med hjerneskade eller nevrologiske tilstander som Parkinson, hjerneslag eller demens
- personer med behov for rehabilitering, lindrende omsorg eller støtte til kommunikasjon og sosial deltakelse
- asylsøkere, flyktninger og innvandrere som kan ha nytte av inkluderende uttrykksformer med lav språklig terskel

Målene må alltid tilpasses den enkelte eller gruppen. Aktuelle mål kan være kommunikasjon, emosjonsregulering, relasjoner, deltakelse, funksjon, mestring, motivasjon og opplevelse av mening i hverdagen.

### 5. Forskning og fagmiljøer

I den administrative forarbeidet viser man til to norske forskningsmiljøer: GAMUT i Bergen og CREMAH, Centre for Research in Music and Health, i Oslo. Miljøene er knyttet til musikkterapiutdanningene ved Universitetet i Bergen og Norges musikkhøgskole.

Kunnskapsgrunnlaget beskriver forskning som peker på at musikkterapi kan ha betydning for blant annet kommunikasjon, sosial samhandling, psykiske symptomer, uro, isolasjon, motivasjon og livskvalitet. Effekten vil avhenge av målgruppe, kvaliteten på tiltaket, faglig innretning og hvordan det inngår i øvrige tjenester. Ved en eventuell senere utredning bør oppdatert forskning og relevante nasjonale faglige anbefalinger gjennomgås mer systematisk.

### 6. Aktuelle anvendelsesområder

#### 6.1 Kulturskole og tilrettelagt opplæring

Kulturskolen kan være en aktuell arena fordi den allerede arbeider med musikk, kunstfaglig kompetanse og tilrettelagte tilbud. Musikkterapeuter i kulturskolen kan arbeide i spenningsfeltet mellom pedagogikk, spesialpedagogikk og terapi. Arbeidet kan omfatte tilrettelagt musikkopplæring, individuelt arbeid, grupper og utadrettede tjenester til andre kommunale arenaer.

I enkelte modeller tilbyr kulturskolen også veiledning eller kurs til ansatte i barnehage, skole, helse og omsorg som ønsker å bruke musikk innenfor egne fagområder. Kulturskolen kan dermed være både base, kompetansemiljø og samarbeidspartner, men dette er bare én av flere mulige organisatoriske løsninger.

## 6.2 Ungdomsskole og videregående opplæring

I skolen brukes musikkterapi blant annet overfor elever med funksjonsvariasjoner og i tiltak rettet mot skolefravær, skolevegring og risiko for frafall. Tilbud kan gjennomføres individuelt eller i gruppe og kan omfatte samspill, band, sangskrivning og framføring. Et mål kan være å styrke relasjoner, selvutfoldelse, sosial samhandling og opplevelse av mestring og fellesskap.

## 6.3 Barnevern og familier

Musikkterapi i barnevernet kan gjennomføres individuelt, i grupper eller i arbeid med familier. Aktivitetene kan omfatte samspill, improvisasjon og låtskriving. I familiearbeid kan relasjonen mellom barn og foresatte være sentral. Musikk kan også brukes for å skape trygghet og støtte kommunikasjon i krevende overganger.

## 6.4 Asylsøkere, flyktninger og innvandrere

Musikkbaserte tilbud kan tilpasses deltakere med ulike språklige og kulturelle bakgrunn. Enkle og inkluderende aktiviteter kan gi lav terskel for deltakelse og foregå som verksteder, faste grupper eller samarbeid med nærmiljø og kulturaktører. I et musikkterapeutisk opplegg kan målene blant annet være mestring, regulering av stress, livskvalitet og sosial deltakelse.

## 6.5 Eldrehelse

I eldrehelse kan musikkterapeuter arbeide i sykehjem, rehabilitering, dagsenter og andre helse- og omsorgstjenester. Arbeidet kan foregå individuelt og i grupper og kan også inkludere veiledning av helsepersonell. Målene kan være å lindre symptomer, styrke ressurser og bidra til ro, deltakelse, mening og livskvalitet. Personer med demens, depresjon, nevrologiske sykdommer eller behov for lindrende omsorg er blant aktuelle målgrupper.

## 6.6 Rus- og psykisk helse

I rus- og psykisk helsearbeid beskrives musikkterapi som en ressursorientert praksis som kan støtte den enkeltes recoveryprosess. Tiltak kan ta utgangspunkt i brukerens musikalske interesser og omfatte lytting, samspill, låtskriving, innspilling og samtale. Mål kan være motivasjon, mestring, følelsesregulering, sosial fungering og meningsfull aktivitet.

# 7. Hva gjør Porsgrunn kommune allerede?

Porsgrunn kommune har allerede tiltak og samarbeidsflater der musikk, sang og kunstnerisk aktivitet brukes for å fremme deltakelse, mestring, fellesskap og livskvalitet. Tiltakene nedenfor skal ikke automatisk omtales som musikkterapi. De viser likevel lokal erfaring, relevante arenaer og målsettinger som ligger nær deler av musikkterapifeltet.

| Tiltak eller arena           | Innhold og relevans                                                                                                                                                              | Målgruppe          |
|------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------|
| Den kulturelle bæremeisen    | Kunst- og kulturtilbud til barnehagebarn. Musikk og sang inngår som del av tilbudet og gir barn møte med kunst og kultur på en kjent arena.                                      | Barn i barnehage   |
| Demenskoret Porsblomstene    | Sangaktivitet med faste og trygge rammer. Tiltaket er trukket fram som eksempel på mestring, språkstimulering og sosialt fellesskap for mennesker med demens og deres pårørende. | Eldre og pårørende |
| Den kulturelle spaserstokken | Kunst- og kulturtilbud til eldre, blant annet beboere på sykehjem. Musikk og sang inngår i formidlingen.                                                                         | Eldre              |
| Musikkstunder i barnehager   | Kulturskolerelatert, utadrettet musikkaktivitet i                                                                                                                                | Barn i barnehage   |

## PORSGRUNN KOMMUNE

|                                        |                                                                                                                                               |                                    |
|----------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------|
|                                        | barnehager.                                                                                                                                   |                                    |
| Maristien barnehage, avdeling Kastanje | Det opprinnelige notatet viser til ukentlig musikkaktivitet og mulig behov for videre tilrettelegging.                                        | Barn med behov for tilrettelegging |
| MIKS/Fargespill                        | Musikk- og fellesskapsorientert aktivitet som er omtalt i oversikten over kulturskolens utadrettede virksomhet.                               | Barn og unge                       |
| Konserter for eldre                    | Kulturskolen og andre kulturaktører bidrar med konserter og musikkopplevelser rettet mot eldre.                                               | Eldre                              |
| Kor i voksenopplæringen                | Koraktivitet som kan bidra til språk, fellesskap og deltakelse.                                                                               | Voksne i opplæring                 |
| Kommunale arenaer                      | Kulturskolen, skoler, barnehager, helse- og omsorgstjenester og kommunens kulturarenaer gir mulige samarbeidsflater for musikkbaserte tiltak. | Flere målgrupper                   |

Oversikten viser at Porsgrunn ikke starter uten erfaring. Kommunen har tiltak som spenner fra tidlig barndom til eldre år, og flere av dem bygger på samarbeid mellom kultur, læring, helse, omsorg og frivillighet. Ved en eventuell videre utredning bør det vurderes hvordan nye initiativer kan supplere, ikke fortrenge eller skape uklarhet rundt, eksisterende ordninger.

## 8. Eksempler fra andre kommuner

Kommunene som omtales i det opprinnelige materialet har valgt ulike former for organisering og målgrupper. Eksempelene illustrerer bredden i feltet, men er ikke en anbefaling om at Porsgrunn bør velge samme modell.

### Bergen kommune

Bergen musikkterapisenter er lagt til kulturskolen og tilbyr tjenester til blant annet barnehager, skoler, dagsentre og bofellesskap. Musikkterapeutene brukes også som kursholdere i musikkaktiviteter for mennesker med særskilte utfordringer.

### Oslo kommune

Oslo kulturskole har tilbud om musikkterapi og tilrettelagt undervisning, blant annet grupper for mennesker med psykiske lidelser og individuelle eller gruppebaserte tilbud for elever med behov for tilrettelegging.

### Stavanger kommune

Stavanger kulturskole har en egen musikkterapiavdeling med undervisning rettet mot barn og voksne med særskilte behov. Tilbud kan gis individuelt eller i grupper.

### Sola kommune

Sola kulturskole tilbyr individuelt musikkterapitilbud. I materialet beskrives kompetanse som kombinerer musikk lærerutdanning, spesialpedagogikk og musikkterapi.

### Molde kommune

Molde kulturskole har musikkterapeuter som samarbeider om tilbud til barn og unge i barnehage og skole, voksenopplæring, barnevern og eldreinstitusjoner, blant annet innen demens og kultur og helse.

### Larvik kommune

Larvik kulturskole har en kreativ seksjon med musikkterapeut og tilrettelagte tilbud for grupper i ulike aldre.

Kongsberg er omtalt som en kommune med mange års erfaring med musikkterapi og tilpasset undervisning.

## **9. Mulige organiseringsformer og utredningsmomenter**

Dersom man beslutter å opprette en musikkterapitjeneste i Porsgrunn kommune har man flere muligheter: en hel stilling, to deltidstillinger, tilknytning til kulturskolen eller til et sykehjem, og en utadrettet modell der kapasiteten fordeles mellom kulturskolen, oppvekst og helse og omsorg. Det bør også vurderes om tjenesten kan kobles til andre kommuner, og om den burde utvikles i faser.

Slik man organiserer oss i dag, vil kulturskolen være naturlig som en fast base, med utadrettet virksomhet mot skole, barnehage, eldresentre og institusjoner. Da kan man lett se sammenhenger mellom Demensskoret Porsblomstene, Maristien barnehage avdeling Kastanje, musikkgrupper og annen utadrettet virksomhet. Disse opplysningene viser bredden i mulige oppgaver, men utgjør ikke en ferdig behovsanalyse eller beslutning om organisering.

Grunnlagsarbeidet er basert på en 100 prosent stilling og et foreløpig årlig kostnadsanslag på om lag 1,2 millioner kroner inkludert lønn, sosiale kostnader og enkelte driftsutgifter. Tallene er foreløpige og ikke kan brukes som budsjettgrunnlag uten ny kvalitetssikring.

Før en eventuell senere beslutningssak bør følgende avklares:

- hvilke konkrete behov og målgrupper som skal prioriteres
- hvordan et nytt tiltak skal henge sammen med etablerte tilbud
- om formålet krever musikkterapeutisk kompetanse eller kan ivaretas gjennom andre musikkbaserte tiltak
- krav til fagkompetanse, kvalitet, veiledning og dokumentasjon
- organisatorisk tilhørighet, ledelse og samarbeid mellom tjenesteområdene
- om tiltaket bør prøves ut avgrenset før en mer permanent modell vurderes
- finansiering, reelle kostnader og økonomisk handlingsrom
- hvordan måloppnåelse, erfaringer og eventuell effekt skal følges opp

## **10. Samlet administrativ vurdering**

Musikkterapi kan være et relevant tverrfaglig virkemiddel for forebygging, mestring, kommunikasjon, deltakelse og livskvalitet. Fagfeltet kan ha anvendelse i oppvekst, helse og omsorg, kultur og inkluderingsarbeid, og gir derfor mening som tema for en tverrsektoriell orientering.

Samtidig viser oversikten at Porsgrunn kommune allerede gjennomfører flere tiltak der musikk og sang brukes aktivt. Den kulturelle bæremeisen, Demensskoret Porsblomstene, Den kulturelle spaserstokken og kulturskolens utadrettede aktiviteter er eksempler på eksisterende praksis. Dette gir et lokalt fundament, men gjør det også nødvendig å være presis om hva som er musikkterapi og hva som er kultur-, pedagogikk- eller aktivitetstiltak.

På det foreliggende grunnlaget anbefales ikke en bestemt bemannings- eller organiseringsmodell. Dersom kommunen senere ønsker å gå videre, bør det skje gjennom en avgrenset og tverrfaglig behovsvurdering og behandles i ordinære plan- og budsjettprosesser. Orienteringssaken og dette vedlegget gir dermed kunnskapsgrunnlag for videre politisk og administrativ refleksjon, uten å foregripe en senere beslutning.

## **11. Kilder i det opprinnelige kunnskapsgrunnlaget**

Det opprinnelige materialet viser blant annet til Norsk forening for musikkterapi, forskningsmiljøene GAMUT og CREMAH og informasjon fra kommunene Bergen, Oslo, Stavanger, Sola, Molde, Larvik og Kongsberg. Ved en eventuell senere beslutningssak bør lenker, faktaopplysninger og forskningsreferanser oppdateres og kvalitetssikres.